

Zapiski

Stoletnica »Slovenske knjižnice ljubljskih bogoslovcev«.

Delo misleca Herderja »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit« je vzbudilo med slovanskimi narodi nemajhno pozornost. V tem delu je Herder pokazal na Slovane kot rod, ki je še zdrav in kateremu pripada bodočnost. To je bil oni moment, ki je potisnil pri prenekateremu slovanskemu rodoljubu pero v roko in vzbudil slovensko narodno zavest. Živahnemu nacionalnemu gibanju vseh Slovanov so sledili tudi Slovenci. Rodili so se Linhart, Zois, Vodnik, Čop, Prešeren... Novi duh je zajel zlasti mladino, tako na univerzah, kakor v semeniščih in na srednjih šolah. V celovškem semenišču je navduševal bogoslovce za slovansko in slovensko idejo mladi spiritual Slomšek, v Gorici kanonik Valentin Stanič, v Gradcu spiritual dr. Büchinger in že l. 1840. so tu ustanovili Slovenscher Lesenverein. Slovenščina je bila za slovenske bogoslovce tu obvezen predmet že od 1825. leta. Tudi hrvaški bogoslovci v Zagrebu so po prizadevanju Jakoba Petka l. 1837. ustanovili Društvo mladih rodoljuba, ki je živelo do l. 1848., od l. 1857. pa

pod imenom Zbor duhovne mladeži zagrebačke.

V tem splošnem narodnem gibanju nikakor ni hotelo zaostajati ljubljansko semenišče. Že v osemnajstem stoletju so bogoslovci vneto gojili slovenščino, še posebno pa jih je razvnelo devetnajsto stoletje. Pod vodstvom spirituala J. Burgerja so se tedanji bogoslovci (Kovačič, Volc, Zemlja...) navduševali za slovstveno delo; toda društva v tem času niso imeli še nikakega. Zanimanje za slovenščino je raslo posebno od leta 1816., ko je deževna vlada v Ljubljani ustanovila stolico za slovenščino, ki naj bi nudila izobrazbo v tem jeziku slovenskim duhovnikom in uradnikom. V dobi abecednega boja so se bogoslovci oprijeli metelčice, dokler niso prišli v semenišče mladi ilirsko usmerjeni abiturienti karlovške gimnazije. Ti so dosegli, da je postalo vprav ljubljansko semenišče glavno ognjišče ilirizma na Kranjskem. Že od nekdanj je med bogoslovci tlela iskrica upanja, da bo prišel čas, ko se bodo slovanski narodi združili ne le politično, temveč tudi jezikovno. Pridno so zasledovali razna narodna gibanja od Rusov do Lužiških Srbov. Da bi laže sledili tekočim dogodkom,

so navezali stike s slovanskimi prvaki, zlasti pa je bil važen stik s Stankom Vrazom, ki jim je pošiljal knjige in časopise ter jim dajal izpodbudo in smernice za delo. Začutili pa so, da bo delo uspešnejše, če začno delati organizirano, to je, če ustanove društvo, ki naj skrbi za vzgojo v narodnem duhu s tem, da naroča liste, revije in knjige.

Na realizacijo teh dolgoletnih sanj so začeli misliti takoj v začetku petega desetletja, v času, ko so bili vsi prepričani, da bo zmagala ilirska ideja tudi pri nas. Živahno nam popisuje ta dogodek bogoslovec Blaž Sušnik v Slovenski Lipi leta 1862. »... Ni bilo še bravnih društev za Slovence, ne še slovenskih časopisov, nismo še imeli Slovenci svojega organa, ki bi imel svetu pokazati, da smo še, za kar nas je Bog vstvaril, verle »Novice«, ktere sedaj gotovo v blizu 3000 iztisih izhajajo, so še mirno spale in o svoji prihodnji slavi sanjale. Vsega tega še ni bilo in tak je bil stan Slovencev. Bilo je leta 1840. dec. In glej! V tihi sobici našega semenišča sedi upapolni mladenič, ki ravno vse to, kar smo mi ravno brali, premišljuje in presojuje. V duhu si osnuje občert naše sedanje semeniške knjižnice in postal je ustanovitelj prve brave slovenske družbe, prve slovenske »čitavnice«. Naj svojim bravcem ne pridržujem dalje imena tega slavnega rodoljuba ter povem naj jim, da gospod Lovro Pintar, Brezniški fajmošter na Gorenjskem so oni naš dobrotnik, kteri so še sedaj v »Pravilih« naše knjižnice njeni »staršina« imenovani...«

Natančnega datuma, kdaj je bilo društvo formalno ustanovljeno, ne vemo. Sušnik govori o decembru l. 1840., ostali viri pa govore o letu 1841. kot letu njene ustanovitve. Verjetno je, da je bilo društvo kot tako ustanovljeno takoj po božiču l. 1841., mogoče pa tudi že v decembru prejšnjega leta. Iz knjižničnih poročil lahko posnamemo le datum, kdaj je bila izposojena prva knjiga. Že 7. januarja 1841 si je namreč izposodil Lovro Pintar iz nove »Slavo-ilirske knjižnice« Vukotinovičeve Pésme i Pripovétke. Prve

knjige so bile brez dvoma prispevki bogoslovcev samih, ker je malo verjetno, da bi v tako kratkem času zbrali toliko denarja, da bi lahko knjige kupili.

Ustanovljeno je bilo torej v semenišču prvo društvo, ki pa je bilo še tajno, da zanj niso vedeli niti vsi bogoslovci in najbrž tudi vodstvo ne. Imenovalo se je »Slavo-ilirsko društvo«, ki je ustanovilo svojo lastno »slavo-ilirsko knjižnico«. Kakor je razvidno že iz Sušnikovega poročila, je bil glavni iniciator te zamisli semeniški duhovnik Lovro Pintar, podpirali pa so ga pri tem delu njegovi tovariši: Jakob Krašna, Anton Žakelj, Jernej Dolžan, Ivan Stritar, Anton Reš, Luka Jeran, Josip Bevk, Ivo Potočnik in drugi. Prvi knjižničar je postal Jak. Krašna, prvi blagajnik pa L. Pintar. To je bil tudi ves odbor in tako je ostalo vse do l. 1855., ko je društvo dobilo nova pravila in se je preimenovalo v »Semeniško bravno društvo«.

Ob ustanovitvi je društvo štel 15 članov, do konca šolskega leta pa je število članov naraslo na 19. Člani pa niso bili le ljubljanski bogoslovci, temveč tudi zunanji duhovniki in svetni izobraženci ter nekaj časa nadarjenejši narodno zavedni dijaki ljubljanskega liceja (Lovro Toman, Luka Svetec, grof Hiacinto Turn i. dr.). Člani so se obvezali plačevati na mesec 30 kr. članarine, vendar to ni bil edini dohodek; mnogo več kot članarine so nabrali prostovoljnih prispevkov, bodisi v denarju, bodisi v knjigah.

Že prvo leto je bilo v knjižnici nad 100 knjig. Nad polovico knjig je bilo darovanih. Prispevali so bogoslovci sami, pa tudi zunanji člani in podporniki. Tako so v prvih letih podarili novi knjižnici mnogo knjig zlasti Stanko Vraz (predvsem knjige, pisane v ilirščini), Fran Metelko (vse v metelčici pisane knjige), M. Cigale (več čeških knjig), dr. Bleiweis, M. Majar, M. Ravnikar, kan. Jožef Poklukar, prof. Jan. Poklukar, Andrej Bohinc, Fr. Hrovat, Blaznik, Jašić iz Zagreba in neki Valentin Radišić. Veliko zaslug ima tudi župnik Jernej Lenček, ki je nabral

po deželi mnogo starih molitvenikov in drugih knjig (skupaj nad 60, celo iz 17. stol.) ter jih daroval knjižnici.¹

Da so bili člani novega društva še vedno odločno ilirsko usmerjeni, kažejo poslovni zapiski, ki so spisani do l. 1847. v ilirskem jeziku, posebno pa še korespondenca med bogoslovci in Stankom Vrazom. Ko je Vraz spomladi l. 1841. potoval z Rusom Sreznjevskim preko Dolenjske v Ljubljano, je od tu pisal svoji posestrimi Dragoili v Zagreb: »... bio u biblioteci u kasinu, u tri četiri crkvah u tri četiri krčmah... Ovdě ti ima božji svēt znamenitih stvari. Što mi pak čini najznamenitije bilo je eto ovo. — Prěko jučer pokuca nětko na vrata. Kazavši naš »Slobodno« unidu tri Ljubljanski bogoslovci, koji nas lěpo ilirskim jezikom pozdrave. Ja sam scěnio, da su oni rodjeni Dalmatinci, koji su nekakvim slučajem, koj Slavjanima vlada, u ovděšnju školu odnešeni. No oni me uvěravaju, da su rodjeni Kranjci, jedan Gorenac, drugi Dolenac, a tretji Nutranjac. (Ti so bili najbrž: Pintar, Krašna in Žakelj; namreč en Gorenjec in dva Notranjca. Ti trije so si tudi dopisovali z Vrazom. Op. pis.) Umoliše nas, da ih posetimo u semeništu, isto i mi učinismo. Tamo nas okupi sila mladih ljudi, koji svi za ilirščinu dišu i živu te i više manje dobro ilirski govore i pišu.«²

Od omenjenih treh bogoslovcev sta si mnogo dopisovala z Vrazom zlasti prva dva, bodisi v lastnem imenu ali v imenu »čitavnega zbora«. Tako je 1. marca 1842 pisal Krašna Vrazu med drugim tudi to: »Istina jest, što je pravo moram tverđiti, da je g. Pinter puno puno radio, neznam pak šta bi bilo da nismo mi dvoica radili.«³ Tudi še potem, ko so se razšli po svojih službenih mestih, so obdržali med-

¹ Prim. Sušnik: Semeniška slovenska knjižnica v Slov. Lipi.

² Prim. Prijatelj: Vrazova popotovanja po Slovenskem v Č. Z. N. VII., str. 169/170.

³ Prim. Prijatelj: Vrazova popotovanja po Slovenskem v Č. Z. N. VII., str. 170.

sebojni stik in vneto podpirali mlado knjižnično društvo, pa tudi še nadalje gojili ilirski jezik. To nam dokazuje pismo, ki ga je 20. marca 1843 pisal Vrazu Pintar iz Kočevja:

»Što se ilirstva kod nas tiče, mogu Vam kazati, da mi dobro naprědujemo. Naše društvo broji sada već 20 članovah a od nekøjih se nadamo, da ćedu skoro pristupiti, knjigah nakupismo ovo kratko vrěme od dviuh godinah mnogo, koje se marljivo ćitaju. Sa tim se barem ćitaljstvo množi. Prie deset godinah smatrao se je onaj kao nekakvo ćudo, koji znadjaše azbukom tiskane knjige ćitati, a sada već mladići od krasnorećja znadu, da to nije stvar od velike muke. Mogu Vas osěgurati, da ima kod nas mladićah, koji prie dviuh godinah Ilirstva jošte ni po imenu poznali nisu, koji pak sada već barzo ilirski govore i piše. Mi si samo ilirski dopisivamo, samo ilirski u svojih sastancih razgovaramo. A to je sve plod dvogodišnjeg radjenja! Ovo pišem Vam i ostalim domorodcem, ako hoće koj ćitati, a nipošto pak, da bi se javno obaznailo, jer bi nam to sěgurno veliku nesreću prouzrokovalo, da može biti i propast za sobom povuklo, daklem nijedan de gente non sancta nesmije toga ćitati.« Pismo konćuje z naznanilom, da si ljubljanski bogoslovci dopisujujejo tudi z Gajem in Babukićem zaradi knjig. Na koncu pisma se podpiše: »Lovre Pinter, krajnski ilir do smerti.«⁴

Vrazovo potovanje po Sloveniji l. 1841. se je politični oblasti zazdelo sumljivo. Obdolžila ga je protidržavne agitacije, zlasti še, ker je potoval v družbi z Rusom Sreznjevskim, o katerem so bili prepričani, da širi med Slovenci ruske imperalistične težnje. Posebno natančni so bili v Celovcu, od koder poroča nek bogoslovec Žaklju v Ljubljano: »Gestern abends (to je 16. studna) warnte uns der Herr Direktor vor einem Briefwechsel mit Vraz (Verfasser der: Narodne pėsme), der mit jenem Professor aus Russland zu gleicher Zeit in Leibach sich befunden hat.

⁴ Prijatelj: Mala izvestja, Č. Z. N. VII., str. 303.

Denn er (t. j. director) sagte uns: Dass Russland (da es alle Slaven unter einem Scepter vereinigen möchte) Emmissäre in die slavischen Provinzen aussende, die unter dem Vorwande die verschiedenen Dialekte zu studieren, nur die Slaven der russischen Krone geneigt machen wollen.«⁵ Dalje poroča isti bogoslovec, da so v Celovcu pozvali na policijski urad dva bogoslovca (Ulag in Zorčiča), za katera so zvedeli, da si dopisujeta z Vrazom. O vsem tem je ljubljanski bogoslovec Žakelj Vraza obvestil in mu poslal tudi prepis pisma, ki ga je dobil iz Celovca. Obveščal ga je brez dvoma tudi o položaju v Ljubljani in v ljubljanskem semenišču, zakaj Vraz je 14. dec. 1841 posestrimi Dragoili pisal med drugim tudi to: »U Ljubljani činio je g. director onděšnjega sěmeništa onděšnje bogoslovce, za koje zna, da sam obćio š njimi, pozorne, da svaki list njemu izruče, kojega će od mene primiti.«⁶ Toda korespondenca med Vrazom in ljubljanskimi bogoslovci se ni pretrgala. Iz tega lahko sklepamo, da je vodstvo popustilo, ali so bogoslovci dopisovanje vodstvu prikrivali.

Največ pa si je z Vrazom dopisoval Luka Jeran, ki je postal v oktobru 1843 knjižničar in mentor slovenskih bogoslovcev v Ljubljani. Knjižničar je ostal polna tri leta, kar je edini primer, od kar knjižnica obstaja. Ta je 20. febr. pisal Vrazu: »... Naše društvo ove godine opet bolje napreduje nego prije; istina, mnogo nas nie, ali u malojšaki sami su iskreni domorodci.«⁷ Dalje poroča, da imajo v knjižnici 206 knjig, ki se mnogo bero.

Kakor moremo po ohranjenih blagajniških poročilih sklepati, je ostala ilirščina občevalni, ali, če hočemo tako reči, uradni jezik v Slavofilirskem društvu do 1847. leta, ko je tedanji predsednik Andrej Zamejec na prvo stran proračunske pole na-

⁵ Prijatelj: Vrazova popotovanja po Sl. Č. Z. N. VII., str. 178.

⁶ Prijatelj: Vrazova pop. po Sl. Č. Z. N. VII., str. 177.

⁷ Prijatelj: Mala izvestja, Č. Z. N. VII., str. 304.

mesto prejšnjega »Račun od stališa kase slavoilirskog društva za (n. pr.) četveto godište počemše od 1/4 841 — 1/7 841«, napisal: »Rajtenga od stališa denarnice slavjanske bukvarnice 8—12 meseca 1847.« Ilirizem je bil torej premagan, ostalo pa je po njem še marsikaj, zlasti to, da se je udomačila gajica. Trdimo lahko, da imajo vprav ljubljanski bogoslovci največ zasluga, da se je udomačila gajica v slovenskem črkopisu. To društvo je bilo namreč v tesni zvezi z nastankom »Novic« in zato s preporodom slovenskega črkopisa. Idealni, a v slovenščini nezadostno podkovani dr. Janez Bleiweis se je pri ustanavljanju Novic obračal v prvi vrsti na tedanje bogoslovce, zlasti na Jerana in Pintarja, ki sta srednjo šolo dokončala v Karlovcu in prinesla že s seboj ilirskega duha, zlasti pa novi črkopis, gajico. Ti so pisali za Novice članke in gotovo so prav ti dosegli, da so se Novice oprijele gajice.

Kako je potekalo življenje v poznejših letih (do 1855), ne vemo mnogo. Bržkone se je začetno navdušenje poglelo, vendar je knjižnica stalno naraščala. Kljub temu, da se je nekaj knjig porazgubilo, nekaj pa zaradi spotikljive vsebine, na predlog L. Jerana, izločilo in sežgalo, je obsegala knjižnica l. 1855. preko 650 knjig. Tega leta je Matija Torkar knjižnico preuredil in napisal prvi katalog knjig s predgovorom in s pravili »Semeniškega bravnega društva«, ki jih je napravil po »Strafgesetzbuch« iz leta 1853. Kakor pove prva točka pravil, je namen društva, »da bi se udje v slovanskih narečjih izurili in sploh s slovanskimi zadevami soznali...«⁸

Že tri leta pozneje (1858) se društvo nazivlje »Slovenska knjižnica slovenskih bogoslovcev« in to ime je ohranila do danes. Odbor (knjižničar, blagajnik in štirje odborniki) je imel poleg knjižnice nalogo skrbeti tudi za časopise, na katere je bilo društvo naročeno in so krožili po sobah.

⁸ Zapisnik S. K. v ljublj. bogoslovci.

Dne 10. majnika 1861 se je pod okriljem Slovenske knjižnice in po prizadevanju J. Bilca, Mat. Ferenčiča, J. Šaferja, Vil. Zupančiča, B. Sušnika, Toma Zupana in Jurija Štrbenca ustanovilo »Društvo Slovenske Lipe«, ki je izdajalo vsak četrtek (!) list »Slovenska Lipa, časopis ljubljanskih bogoslovcev«. Prva številka je izšla 16. majnika 1861. Sodelovali so Frid. Križnar, Lavoslav Dolenjec, Karel Klun (ustanovitelj »Slovenca«), Fr. Lotrič, J. Smrekar, Fr. Štrukelj, I. Vesel, J. Parapat, Lovro Bergant in drugi. S šestim letnikom je postala Lipa knjižnično glasilo, a isto leto je tudi ugasnila. Po dveh letih (1868) je oživelja znova, toda le za štiri leta. Na občnem zboru S. K. 16. oktobra 1872 so sklenili, naj se Lipa posuši. Če tudi je bila Slovenski Lipi odmerjena kratka življenjska doba, vendar je marsikaterega bogoslovca izpodbudila k pisateljevanju.

Nova doba za S. K. se je začela 1. 1869. Na novo so bila prirejena pravila, ki jih je potrdil občni zbor. Tedaj je knjižnica štela že okoli 80 članov. V zapisniku občnega zbora 9. novembra 1869 je zabeleženo število volivcev; glasovanja se je udeležilo 58 članov, a prvoletniki in stari odborniki niso imeli volivne pravice. Istega leta so izvolili štiri zaslužne može za častne člane, namreč: Jožefa Marna, Luka Jerana, Tomaža Zupana in Janeza Majnika. Točneje so tedaj formulirali tudi značaj knjižnice. Knjižnica ljubljanskih bogoslovcev ima namreč privatni značaj; »ona ni lastnina semenišča, temveč vseh onih gospodov, ki so jo od l. 1841. njene ustanovitve podpirali.«⁹ Istega leta so začeli pisati zapisnik občnih zborov in sej. Ker tajnika niso imeli, je pisal zapisnik in vodil korespondenco knjižničar sam.

Dogodke v zunanjem svetu so spremljali tudi dogodki v semenišču. Tudi tu opazimo neko napeto stanje med Staroslovenci in Mladoslovenci, ali če se izrazimo v drugem jeziku, med konservativnimi in liberalno

⁹ Zapisnik S. K. v ljublj. bogoslovnici.

usmerjenimi bogoslovci. Prišlo je celo do preprirov, ko je leta 1872. šlo za vprašanje, ali naj se knjižnica še nadalje naroči na Slovenski Narod. Proti temu sta odločno protestirala Jeglič in Žlogar, zagovarjali pa so ga ostali odborniki in knjižničar Škufca. Narod se torej naroča še nadalje, toda že leto pozneje ga novi odbor odpove. Leta 1875. se spet vzbudi želja, naj se Narod ponovno naroči, češ da Vaterland in Slovenec ne zadoščata; prvi se za Slovence sploh ne briga in tudi drugi je premalo naroden, dočim se je Narod zadnje čase znatno poboljšal. Spet je prišlo do prerekanj, češ Narod je popolnoma liberalen, katoliški veri strupen in kot tak nima mesta v semenišču. Gotovo bi se pričkanja nadaljevala, da ni temu storil konca škof Misia, ki je kratkomalo prepevedal, da bi list prihajal še nadalje v hišo.

Kljub malenkostnemu medsebojnemu trenju je število knjig naglo naraščalo. Kupovali so predvsem knjige, pisane v slovanskih jezikih; neslovanske knjige pa le take, ki so se nanašale na slovanske narode in njihova vprašanja. Močno je naraslo število čeških, hrvaških in poljskih knjig, da se je nekaterim celo zdelo, da knjižnica zanemarja slovenske knjige. Na občnem zboru dne 9. marca 1880 se Arko pritožuje, češ da je odbor pozabil, da je knjižnica slovenska, ker naroča same hrvaške in druge slovanske knjige. Nasprotujeta pa mu Andrej Kalan in Frančišek Lampe ter zagovarjata ravnanje odbora: »Odbor je izvršil svoj posel, ker popolnoma ustreza namenu knjižnice, da se namreč izpoznavajo udje sè brati svojimi slovanskimi.«¹⁰

Delo knjižnice se je omejilo, ko je 22. decembra tedanji semeniški duhovnik F. Lampe ustanovil »Cirilsko društvo«, katerega namen je bil gojiti smisel za leposlovje in umetnost ter navezati stike z drugimi slovanskimi in zlasti slovenskimi bogoslovci. Pod okriljem

¹⁰ Zapisnik sej in občnih zborov S. K.

tega novega društva se je široko razmahnilo pisateljsko delovanje, ki se je pokazalo v desetih letnikih »Glasnika« (1881—1890), pozneje pa celo v javnosti z desetimi knjižnicami »Pomladni glasi«, ki so izhajale redno vsako leto od 1891—1900. Najmarljivejši sotrudniki so bili Anton Medved, Mihael Opeka, Viktor Steska, Alojzij Stroj, Jože Debevc, Josip Volc, Franc Finžgar, Evgen Lampe, Jože Benkovič, M. Zemljič, Fr. Neubauer, Pavel Perko, Franc Kralj. Iz tega kroga so izšli ustanovitelji in glavni sotrudniki Doma in sveta.

Vez med knjižnico in C. D. se je na zunaj kazala le v toliko, da se je vsakokratni knjižničar udeleževal sej C. D. Seveda so bili prav člani tega novega društva najpridnejši obiskovalci knjižnice in branice.

Za svoj zlati jubilej je bila knjižnica na novo urejena, sestavljen je bil tudi nov zapisnik knjig. Vse to delo je izvršil Jože Benkovič, o katerem lahko rečemo, da ima za knjižnico poleg ustanovitelja največ zaslug. Po preureditvi je bilo vseh knjig 3056, od teh slovenskih 1594, hrvaških 570, čeških 253, nemških 130, srbskih 115, ruske 104, raznih (»mednarodnih«) 105, poljskih 32, staroslovenskih 33, slovaških 5, bolgarske 3, lužickosrbske 4, maloruski 2 in muzikalij 106.

Res, da je bilo članstvo izredno požrtvovalno, kar razvidimo iz sejnih zapisnikov (dajali so prostovoljne prispevke v denarju in v knjigah, prirejali so v korist knjižnice tombole itd.), vendar je gotovo, da članstvo samo ne bi zmoglo tolikih izdatkov in knjižnica ne bi tako vztrajno napredovala, če ne bi imela toliko in tako velikodušnih podpornikov. Velike zasluge za knjižnico imajo med drugimi biskup Strossmeier, prof. dr. Vončina, prof. dr. Lesar, kanonik dr. Jeglič, bivša spiritala Heidrich in Flis, zlasti pa kanonik J. Marn in prof. dr. Franč. Lampe. Z nasveti in tudi s podporami je knjižnici mnogo koristil dr. Janez Ev. Krek in pozneje dr. Fr. Grivec.

Nemajhno razburjenje pa je nastalo med bogoslovci 1898. leta, ko

je semeniško vodstvo zahtevalo od knjižničarja knjižnične ključe, češ da se bogoslovci preveč zanimajo za hrvaščino, ruščino itd., pri tem pa zanemarjajo bogoslovske vede. Sklicana je bila izredna seja, kjer so prišli do zaključka, da tega ni kriva niti knjižnica niti knjižnični odbor, temveč posamezniki sami. Ključev vodstvu nikakor ne morejo izročiti, zakaj, če se izroče ključi, se izroči knjižnica sama, ta pa ni last le bogoslovcev, temveč vseh duhovnikov, ki so bili kdaj njeni udje. Ključev odbor vodstvu ne izroči, pač pa na zahtevo knjižnico vedno odpre, da vodstvo knjižnico pregleda. Tedanji knjižničar Skubic je zadevo vodstvu obrazložil in dosegel, da so ključi ostali v rokah knjižničarja.

Ob svoji šestdesetletnici je knjižnica štela že blizu 6000 knjig. Al. Merhar, takratni knjižničar, je poročal na občnem zboru: »Knjižnica je najiminenitnejša in najdragocenejša ustanova, kar so jih kdaj uživali in jih še uživajo, ona je najbogatejša knjižnica pod slovenskim nebom (seveda slovenska).«¹¹ V desetih letih je narasla od 3056 na 5800 in še čez. Seveda pa je s tolikim številom prišlo v knjižnico mnogo navlake, ki ni ustrezala praktičnim potrebam bogoslovcev in duhovnikov. To so zlasti opazili pri prenašanju knjig v novi lokal (biljardno sobo), kjer se nahaja večji del knjižnice še danes. Res je, da so mnogi knjižničarji bolj skrbeli za kvantiteto kot za kvaliteto (to velja zlasti za podarjene knjige). Poudarjati so začeli, naj knjižnica ne sprejema knjig brez vsake kritične presoje, zakaj bogoslovci, ki stanujejo tu le nekaj let, itak ne utegnejo prebrati vsega, kar se danes tiska, temveč komaj le najboljše. V tem smislu se je leta 1905. vršila reforma knjižnice. Določili so preglednike, ki naj po svoji uvidevnosti izločijo, kar je nekoristnega. Tako so prevzeli A. Breznik slovniška dela, Langerholc slovensko literaturo, L. Turšič pesništvo in ruščino, T. Klinar in Peča-

¹¹ Zapisnik sej in občnih zborov S. K.

rič hrvaško, češko in poljsko slovstvo pa Kmet. Pregledali so vse knjige, balast so izločili, nevezane pa dali vezati. Vsega skupaj je bilo tedaj črtanih iz knjižničnega kataloga 821 knjig.

Pri nekaterih je ta revizija naletela na hudo nasprotovanje, zlasti v poznejših letih. Mnogi so bili pač mnenja, da ima vsak kos pisanega papirja svoj pomen in zato tudi prostor v knjižnici.

V začetku dvajsetega stoletja se je vedno pogosteje oglašala želja, naj knjižnica v toliko spremeni svoja pravila, da bo smela nabavljati tudi neslovansko slovstvo, zlasti nemško. Ker odbor sam ni bil kompetenten spreminjati pravila, še manj iti preko pravil, je predlog ponovno prišel na dnevni red občnih zborov. Toda želji, »naj postane knjižnica praktičnejša, zakaj minili so časi, ko so apriori zavračali nemško beletristiko,«¹² občni zbori niso ugodili in pravila so ostala nespremenjena. Da pa je zanimanje za slovanske jezike med bogoslovci ponehalo, kažejo vedno pogostejše ugotovitve knjižničarjev in odbornikov, da namreč češke, poljske in druge slovanske revije ostajajo nerazrezane. Ne moremo pa še zaradi tega reči, da je med bogoslovci ponehala slovanska zavest, zakaj prav v času, ko se je oglašala želja po neslovanskih knjigah in revijah, je raslo tudi navdušenje za svobodno Jugoslavijo. Želeli so si pač širšega obzorja, ki jim ga zgolj slovanska knjižnica ni mogla nuditi.

Ob 70 desetletnici (1911) so bile knjige na novo revidirane in urejene. Tedanji knjižničar Matej Vilfan je sestavil tudi nov knjižni katalog. To je bilo potrebno, ker je bilo v starem katalogu vpisanih še mnogo takih knjig, ki jih že zdavnaj ni bilo več v knjižnici, a to delo je bilo težavno tembolj, ker so imeli mnogo knjig izposojenih starejši člani, pa tudi nečlani po Sloveniji. (Zatekali so se v S. K. ne le duhovniki, temveč tudi laiki-znanstveniki,

¹² Zapisnik sej in občnih zborov S. K.

kot n. pr. dr. Štrekelj, dr. Grafenauer i. dr.)

Staremu častitljivemu društvu so potekale zadnje ure njegove samostojnosti in neodvisnosti. C. D. je namreč nehalo služiti svojemu namenu. 12. novembra 1912 je namreč postalo reprezentacijsko društvo ljubljanskih bogoslovcev; postalo je dvoživka. Društvo kot tako ni moglo več živahno delovati; sestanki so postali nezanimivi in neobiskani. Na občnem zboru 12. nov. t. l. se je društvo ločilo: formiral se je kot samostojen odsek »Literarni krožek«.

Že jeseni 1913. leta je predsednik C. D. začel nagovarjati knjižničarja, naj tudi S. K. pristopi kot odsek k C. D. Iz spoštovanja do najstarejšega bogoslovskega društva so se odborniki in tudi člani upirali storiti ta korak, a ne dolgo. Dobrega pol leta kasneje (5. julija 1914) se je S. K. pridružila C. D., kot njen odsek s samostojnim delokrogom.

Izbruhnila je vojna, ki jo je občutila tudi knjižnica. Skrčilo se je število časopisov in revij, zlasti pa dotok novih knjig, skrčil se je tudi krog bogoslovcev. Ponehalo je celo navdušenje za branje, kakor toži na občnem zboru knjižničar Jeretina: »Vojna je zamorila vsak smisel za umetnost in poezijo. Vsi čutimo, kako nas nekaj pritiska k tlom...«¹³ Istočasno pa se je tudi v semenišču vedno krepkeje oglašala želja po svobodi, po neodvisni Jugoslaviji.

Prav ob nastanku Jugoslavije pa je izginila zadnja sled samostojnega društva Slovenske knjižnice ljubljanskih bogoslovcev. Od vsega odbora je ostal le knjižničar, ki je postal redni odbornik C. D. Za knjižnico skrbi odslej izključno le C. D. in določa norme za poslovanje. Značilno pa je, da je še vse doslej ohranila značaj slovenske knjižnice, zakaj tudi v zadnjih letih so se kupovale skoraj izključno le slovenske knjige. Potrebe časa pa silijo tudi njo, da bo slej ko prej morala misliti tudi na nemško, francosko, italijansko in angleško lepo-

¹³ Zapisnik sej in občnih zborov S. K.

slovno in znanstveno literaturo. Kar vsebuje doslej nemških knjig, je večina teh ostalina bivšega »Socialnega kluba ljub. bogosl.«, ki je imel svojo knjižnico, pa jo je zapustil S. K.

V zadnjih letih knjižnica lepo napreduje. Ker je njen namen, da v prvi vrsti skrbi za leposlovna dela, kupuje od znanstvenih knjig le one, ki so za teološki študij nujno potrebne, ki se tičejo leposlovja, ali ki izhajajo kot redne publikacije knjižnih družb, na katere je knjižnica naročena. Seveda bi bogoslovci sami danes ne mogli kriti stroškov, ki jih knjižnica zahteva, zato je navezana na zunanjo pomoč.

Gotovo S. K. že dolgo ni več največja slovenska knjižnica, ker ne razpolaga s potrebnimi sredstvi in tudi ni njen namen tekmovati z drugimi, vendar ima svoj pomen in svojo vrednost, saj premore redkosti in dragocenosti kot malokatera. Brez dvoma bi izvrstno služila slehernemu izobražencu, zlasti pa slavistu.

Danes vsebuje S. K. okoli 7570 knjig (z revijami vred). Od teh je okoli 2660 znanstvenih, 1770 leposlovnih knjig, 2180 revij in časopisov, 293 starinskih, 600 nabožnih knjig in 62 rokopisov.

Če Bog da, se bo knjižnica za svojo stoletnico preselila v novo poslopje, saj ji je tu postalo že pretesno. Ob njej se bodo še pozni rodovi vzgajali in iskali tudi razvedrila. Gotovo pri tem ne bodo pozabili velike požrtvovalnosti in pa truda onih, ki so jo ustanovili, nesebično vodili in podpirali. S. K. ljubljanskih bogoslovcev je, kakor je zapisal že Benkovič ob njeni petdesetletnici: »... eden najlepših in najsijajnejših dokazov v požrtvovalnosti in iskrenem domoljubju njenih ustanovnikov in podpornikov. Bogoslovci, večinoma iz preprostih selških domov, brez vsakih stalnih dohodkov, so darovali na domovinski oltar svoje skromne, često trdo prihranjene novce in tako zgradili veli-

¹⁴ Zapisnik knjig Slov. knj. ljub. bogoslovcev.

častno stavbo, ki je veljala okroglih 4500 gld.«¹⁴

Trdno lahko upamo, da bodo znanstvenci z delom zadovoljni, saj še vedno veljajo in bodo veljale za slovenski kler besede, ki jih je leta 1915. spregovoril pokojni dr. Jeglič ljubljanskim bogoslovcem: »Ako hočemo priti z inteligenco v ožji stik, se moramo v slovstvu bolj izobraziti, ker ravno slovstvo nam nudi mnogo gradiva, da lahko občujemo z izobraženci in tako širimo mednje ideje krščanstva.«¹⁵

Naj ti zgodovinski podatki pokažejo, da slovenska duhovščina ni in ni bila niti nazadnjaška, niti nenarodna. Vedno je bila pripravljena žrtvovati se za stvar, ki je v korist kulturi in narodu. Slovenska knjižnica ljubljanskih bogoslovcev, ki ni bila nikdar deležna kakih javnih podpor, je le en primer mogočne narodne zavesti mladega duhovskega naraščaja.

¹⁵ Zapisnik sej in občnih zborov S. K.

Viri in literatura.

Blagajniški zapiski Slavo-ilirskega društva. (Shranjeni v knjižničnem arhivu.)

Zapisniki sej in občnih zborov Sl. knj. ljub. bogosl. (Shranjeni v arhivu C. D.)

Zapisnik Slovenske knjižnice v ljubljanski bogoslovnici. (Shranjen istotam.)

Jože Benkovič: Zgodovina knjižnice ljubljanskih bogoslovcev. (Zapisnik knjig S. K. ljub. bog. Shranjen istotam.)

Blaž Sušnik: Semeniška slovenska knjižnica. (Slovanska Lipa II. tečaj l. 1862. Shranjena v S. K.)

Peter Bohinjec: Semeniška slovenska knjižnica. Donesek k zgodovini slovenske književnosti. (Z. S. M. 1902.)

Dr. Ivan Prijatelj: Vrazova popotovanja po Slovenskem. (Č. Z. N. VII.)

Dr. Ivan Prijatelj: Mala izvestja (Č. Z. N. VII.)

F. Petre: Poizkus ilirizma pri Slovencih. (S. M. 1939.)

Janez Kotar.